

บทที่ 1

ความหมายยุคกึ่งประวัติศาสตร์

คำดังกล่าวนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Proto historic และมีผู้แปลเรียกในภาษาไทยเป็นอย่างอื่นอีกว่าสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์ (ทิริยะ ไกรฤกษ์ 2533:167) และมีความหมายที่แตกต่างพจนานุกรมฉบับ The Oxford English Dictionary ว่า ยุคประวัติศาสตร์ครึ่งปฐมกาล หรือการรู้จักบันทึกประวัติศาสตร์ครั้งแรก ๆ (J. Murrays 1989:690)

งานศึกษาที่เริ่มกล่าวถึงยุคกึ่งประวัติศาสตร์ในประเทศไทย เช่น งานของศาสตราจารย์ จอง บัวเชอเลียร์ เมื่อ พ.ศ. 2518 ได้ระบุว่า ยุคนี้เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 100 (พุทธศตวรรษที่ 7) พบหลักฐานยุคนี้ได้ทางตะวันออกเฉียงของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่ ลพบุรี และดงศรีมหาโพธิ์ (ปราจีนบุรี) (J. Boisselier 1975:253)

คำว่ากึ่งประวัติศาสตร์ปรากฏในงานเขียนของ พิสิฐ เจริญวงศ์ เมื่อ พ.ศ. 2528 ในบทความเรื่องความก้าวหน้าของโบราณคดีไทยสมัยก่อนประวัติศาสตร์-สมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นโดยชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญยุคนี้เช่น

- เป็นช่วงเวลาที่ต่อเนื่องจากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ใช้เหล็ก
- เป็นระยะที่ความเป็นเมือง (Urbanisation) และการสร้างรัฐ (State building)

กำลังรุกหน้าไปอย่างรวดเร็ว

-เริ่มรับอิทธิพลจากภายนอกเช่นอินเดียแล้ว แต่วัฒนธรรมบางอย่างของยุคก่อนประวัติศาสตร์เช่นการฝังศพยังคงปฏิบัติกันอยู่ในยุคนี้

-เป็นสมัยของการเริ่มติดต่อกับโลกภายนอกทำให้พบหลักฐานโบราณคดีต่างประเทศบางอย่างเช่นคันฉ่องจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น โบราณวัตถุโรมันในประเทศไทย

-ระบุแหล่งที่พบหลักฐานโบราณคดียุคกึ่งประวัติศาสตร์ในประเทศไทยที่อุทองท่าแค (ลพบุรี) คอนคาเพชร (กาญจนบุรี) นครปฐม จันทน์ คลองท่อม

- ยุคกึ่งประวัติศาสตร์ในประเทศไทยมีอายุราว 2300 ปีมาแล้ว

ดร. เอียน กลัฟเวอร์ (Dr. Ian Glover) แห่งสถาบันโบราณคดี มหาวิทยาลัยลอนดอน ได้เสนอบทความเรื่อง Indian-Thai Exchanges in the Proto - historic Period ในการสัมมนาเรื่อง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคโบราณ (Early South-east Asia) ที่จังหวัดนครปฐม เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2528 สรุปได้ว่า เป็นยุคสมัยติดต่อกันระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับอินโด - โรมันในสมัยต้นคริสตศตวรรษ และจากการขุดค้นที่บ้านคอนคาเพชรพบลูกปัดและภาชนะสำริด ชี้ให้เห็นการแลกเปลี่ยนทางการค้าระหว่างไทย และอินเดีย และชี้ชัดไปกว่า การค้นพบวัตถุ 2 ชนิด

คือภาชนะสำริดและสิ่งโคหินคาร์บอนีเลียนและสลักซึ่งใช้ในพิธีกรรมของศาสนาพุทธในอินเดีย และหลักฐานอื่นที่แสดงถึงการแลกเปลี่ยนระหว่างอินเดียเหนือและตะวันออกเฉียงกับประเทศไทย แสดงว่าคณะเผยแผร์ศาสนาพุทธได้เดินทางมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยคริสตศตวรรษที่ 2 (Ian Glover เขียน พูลสุข เติมยานนท์ แปล มปป : 27-36)

ยังมีงานศึกษายุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ได้ระบุเรื่องยุคกึ่งประวัติศาสตร์ไว้ละเอียดและชัดเจน แต่ผู้ศึกษาเรียกว่าสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์นั้นคืองานของ รศ.ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์ (2533:171-172) โดยระบุว่า

สมัยหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์เริ่มขึ้นจากการที่เราได้ทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้นในประเทศไทย จากเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรของชนต่างถิ่นที่เก่าที่สุดได้แก่ จดหมายเหตุของราชวงศ์ฮั่นตะวันตก (Qian Hanshu) กล่าวถึงการเดินทางไปประเทศอินเดียประมาณปี 100 ก่อนคริสตกาลโดยพาดพิงถึงการเดินทางข้ามคาบสมุทร และเป็นหลักฐานที่ยืนยันว่าดินแดนที่เป็นไทยในปัจจุบันเป็นเส้นทางเดินทางติดต่อระหว่างจีนกับอินเดีย ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจะปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาแล้วตั้งแต่ 100 ปีก่อนคริสตกาลก็ตาม แต่การจำแนกยุคสมัยนั้นมิได้ขึ้นอยู่กับจดหมายเหตุฉบับนี้แต่เพียงฉบับเดียว เพราะต้องอาศัยหลักฐานอื่น ๆ ประกอบ หลักฐานอื่น ๆ ที่สำคัญได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการขุดค้นพบทางโบราณคดีซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเลิกประเพณีฝังศพ (Inhumation) มาเป็นเผาศพแทน (Cremation) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดที่สุดในช่วงคริสต์ศักราช 1-100 จนถือว่าเป็นช่วงของการพัฒนาอารยธรรมอินเดียในประเทศไทย ดังนั้น การจำแนกยุคสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์ในประเทศไทยจึงกำหนดขึ้นจากช่วงคริสต์ศักราช 100 ถึงคริสต์ศักราช 600 อันเป็นช่วงเวลาที่ได้มีการพบจารึกที่สร้างขึ้นในประเทศไทยแล้วและสามารถที่จะจำแนกได้ว่าเป็นสมัยประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง

สมัยหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์อาจแบ่งได้เป็นสองยุค ได้แก่

1. ยุคที่ยังไม่ปรากฏรูปเคารพ คริสต์ศักราช 100-300
2. ยุคที่ปรากฏรูปเคารพ คริสต์ศักราช 300-600

สรุปความหมายและความรู้เท่าที่มีผู้เคยศึกษาเรื่องยุคกึ่งประวัติศาสตร์ในประเทศไทยนั้นคือ

1. เป็นยุคเริ่มประวัติศาสตร์ประเทศไทยคือมีการบันทึกเรื่องราวของดินแดนประเทศไทยในจดหมายเหตุต่างชาติเช่น ในจดหมายเหตุราชวงศ์ฮั่นตะวันตก (พ.ศ. 337-552) หรือในคัมภีร์ตำนานเก่าของอินเดียกล่าวถึงดินแดนสุวรรณภูมิที่มีผู้สันนิษฐานว่าอยู่แถบนครปฐม รวมทั้งเป็นยุคที่เริ่มรู้จักบันทึก (จารึก) ได้เองในท้องถิ่นด้วยการใช้อักษรอินเดียโบราณ(อักษรปัลลวะ) จารึกเป็นบาลีและภาษาสันสกฤต

2. เป็นยุคที่คนในท้องถิ่นมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก เช่นอินเดีย จีน หรือพ่อค้าจาก
ซีกโลกตะวันตกแถบตะวันออกกลางและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน จึงได้พบหลักฐานโบราณวัตถุต่าง
ประเทศเก่าแก่ของชาติต่าง ๆ เหล่านั้นในประเทศไทย เช่น พบคันฉ่องสมัยราชวงศ์ฮั่นที่ภาคใต้
พบหีบงาสลักสัญลักษณ์มงคลอิทธิพลอินเดียที่เมืองจันทน์ พบหินคาร์เนเลียนสลักเป็นรูปเทพเจ้าและพบ
ลูกปัดแก้วมีถิ่นกำเนิดแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนที่คลองท่อม เป็นต้น

3. รู้จักเปิดพื้นที่เพื่อสร้างถิ่นฐานที่อยู่คือการขุดคูล้อมรอบถิ่นฐานที่อยู่รวมทั้งรู้จักจัด
ระบบจัดสรรน้ำเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตโดยการขุดคู คลองเชื่อมกับทางน้ำใหญ่เช่นหลักฐาน
ที่ยังเห็นได้ที่อู่ทอง จันทน์ ลพบุรี นครปฐม

4. แหล่งโบราณคดียุคกึ่งประวัติศาสตร์ที่ได้รับการกล่าวถึงส่วนใหญ่อยู่ในที่ราบภาค
กลางประเทศไทยเช่น อู่ทอง พงคิก จันทน์ ลพบุรี นครปฐม และอยู่ในภาคใต้เช่นที่คลองท่อม
เขาสามแก้ว (จังหวัดชุมพร)

5. ยุคกึ่งประวัติศาสตร์มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 7 จนถึงราวพุทธศตวรรษที่ 13
ในตอนปลายของยุคกึ่งประวัติศาสตร์เป็นระยะเวลาที่คนในท้องถิ่นรู้จักใช้อักษรอินเดียบันทึก
เรื่องราวที่ยาวขึ้น รวมทั้งรู้จักปรับใช้อักษรให้มีลักษณะท้องถิ่นบันทึกภาษาท้องถิ่นเช่นจารึก
อักษรแบบหลังปัลลวะจารึกเป็นภาษามอญโบราณพบมากในภาคกลางประเทศไทย